

Gabriel Ensenyat Pujol, **Entorn de la recepció de la cultura humanística a Mallorca**

Resum: Tot i que el pes de la tradició medieval continuà predominant en el conjunt de la cultura mallorquina entre el segle XV i la primera meitat del segle XVI, els nous corrents de signe humanista arribaren al regne illenc a través del contacte amb el món itàlic. Les vies en què ho feren varen ésser: la cort napolitana d'Alfons el Magnànim, en què detectam una presència destacada de personatges illencs; els estudiants (sobretot de dret i, en segon lloc, de medicina) que cursaren la carrera i, habitualment, es doctoraren a les facultats itàliques; i la presència d'eclesiàstics, mercaders, etc. insulars en aquell indret. Tot plegat també es reflectí en el lul·lisme, l'onomàstica i art illencs.

Paraules clau: Tradició medieval, humanisme, lul·lisme, onomàstica, art

Abstract: Despite the predominantly medieval character of Mallorcan cultural life at the end of the 15th and beginning of the 16th centuries, we can perceive the arrival of Humanism to the island through contact with different manifestations of Italian cultural life: the court of Alfons el Magnànim where several Mallorcan authors lived and worked; students graduating from Italian universities (who obtained degrees mostly in Law and Medicine); and numerous ecclesiastical figures, merchants, etc. This Italian humanist influence can also be perceived in the so called *lul·lisme*, as well as in Mallorcan onomastics and art from the period.

Keywords: Medieval culture, Humanism, *lul·lisme*, Art, Onomastics

*****

Matilde Conde Salazar, **L'obra i la biografia de Július Cèsar als *Paralipomenon Hispaniae Libri X* de Joan Margarit**

Resum: El cardenal Joan Margarit, un dels primers humanistes espanyols del Regne d'Aragó, és autor d'una obra historiogràfica titulada *Paralipomenon Hispaniae libri X* sobre la història d'Espanya, que, a excepció del llibre II, encara roman inèdita. En aquest article s'analitza detingudament el llibre IX, que està dedicat als esdeveniments de la vida de Július Cèsar relacionats amb Espanya i està construït reunint textos, sobretot de Petrarca, però també d'autors i obres clàssiques, com Cèsar, Orosi i el *Corpus Caesarianum*. Margarit va seleccionant i enfilant convenientment aquests textos d'entre les moltes fonts que maneja amb gran deseiximent, fent-n'hi mostra d'una profunda coneixença.

Paraules claus: Július Cèsar, Joan Margarit, *Paralipomenon Hispaniae*, Orosi, *Corpus Caesarianum*, Petrarca

Abstract: Cardinal Joan Margarit was one of the first humanists in the kingdom of Aragon, and his history entitled *Paralipomenon Hispaniae libri X* (which deals with the history of Spain) is still unedited (except from book IX). This article analyzes book IX in great detail. This book focuses on the events in Julius Cesar's life, which were related to the Iberian Peninsula. Margarit builds upon materials from Petrarch as well as from classical authors such as Cesar, Orosius, and the *Corpus Caesarianum* showing a superb mastership in selecting and combining a large number of sources.

Keywords: Cesar, Joan Margarit, *Paralipomenon Hispaniae*, *Corpus Caesarianum*, Orosius, Petrarch

*****

Jeroni Miguel Briongos, *Virtus et sapientia, elements integradors de la nobilitas de Curial*

Resum: La *virtus* i la *sapientia* són dos elements cabdals en la consecució de la noblesa per part de Curial. Sense aquesta *nobilitas*, Curial no assolirà l'objectiu del seu quefer cavalleresc: casar-se amb la Güelfa. El jove cavaller, que no ha sabut guanyar-se convenientment l'amor de la seva estimada –i que, a més, ha perdut la seva confiança– ha de créixer com a persona i com a cavaller. L'únic camí que li queda és enfrontar-se als infortunis de la vida, tornar a l'estudi i dur una vida virtuosa; només d'aquesta manera obtindrà la tan preuada noblesa que necessita per ser un digne marit de la Güelfa. El *tópos* no era nou: el nostre anòmin beu de les fonts clàssiques –sobretot de Ciceró i de Sèneca– i passant els seus coneixements pel sedàs de Petrarca crea la imatge d'un cavaller més humà, íntegre i virtuós, en consonància amb els nous postulats i amb la nova imatge de l'home que difon l'Humanisme italià.

Paraules clau: *Virtus*, *sapientia*, *nobilitas*, Fortuna, Petrarca, Ciceró, Sèneca, sant Agustí, Boeci, *tópos* d'Hèrcules a la cruïlla, *tópos* de l' *Otium sine literis*, Bacus, l'estudi, el nou cavaller per a una nova cultura i uns nous temps.

Abstract: *Virtus* and *Sapientia* are two of the main elements that help Curial in his attainment of *Nobilitas*, without which it would be impossible to marry his lover Güelfa. Because he has lost at some point his lover's confidence in him, he must confront life's perils and persevere in his virtuous behaviour. Only through his moral conduct he will be able to obtain his desired *nobilitas*. Although there are precedents such as Cicero, Seneca, and Petrarch, the author of *Curial* builds a character more

human and virtuous because he is inspired by the new ideas deriving from the Italian humanism.

Key words: *Virtus, Sapientia, Nobilitas*, Fortune, Petrarch, Cicero, Seneca, St. Augustine, Bocius, Chevalric Literature, Humanism

*****

Sònia Gros, **Notes sobre els motius amoris clàssics en el *Tirant lo Blanc***

Resum: Els darrers estudis sobre les fonts de la novel·la cavalleresca catalana *Tirant lo Blanc*, han revelat l'ús per part de Martorell de nombrosos manlleus de traduccions d'obres ovidianes o d'altres autors que havien imitat l'obra amatòria del poeta de Sulmona. En la mateixa línia, aquest treball ressegueix alguns dels tòpics amoris característics de l'elegia eròtica llatina en aquesta obra, per tal de constatar-ne la presència i la rellevància en la novel·la catalana en aquest període de recuperació dels textos clàssics tradicionalment anomenat Humanisme.

Paraules clau: Elegia llatina, tòpics amoris, tradició clàssica, Ovidi, *Tirant lo Blanc*

Abstract: The most recent studies on *Tirant lo Blanch* have shown Martorell's use Ovid through several partial translations of his works. This article explores the appearance in *Tirant* of some of the love topics of erotic Latin poetry. In doing so, the author suggests the relevance for the Catalan Romance of the 15th century of the humanistic recovery, edition, and translation of classical texts.

Keywords: Latin Elegy, Love Topics, Classical Tradition, Ovid, *Tirant lo Blanc*

*****

Júlia Butinyà, **Ramon Llull en el primer Humanisme**

Resum: Un passatge del llibre I de *Lo somni* sobre l'infern dels sarraïns, gràcies a l'aportació de dos llatinistes (Òscar de la Cruz i Matilde Conde), pren un sentit coherent amb la lectura del diàleg sota una interpretació humanística. Tant per la sistemàtica burlesca del notari barceloní, que es fa palesa ara envers una nova font de *Lo somni*: Ramon Martí, com pel profund coneixement i afeció envers Llull que s'hi constata, el passatge resulta tot un resum de l'obra, en anticipar la defensa de les dones. D'altra banda, la ratificació de la base lul·liana, val a dir de la comprensió de Llull en la primeríssima recepció de l'Humanisme, explica bé la recuperació del filòsof mallorquí en el Renaixement per part d'humanistes com Nicolau de Cusa o Cisneros.

Paraules clau: Humanisme. Introducció del moviment a la Corona d'Aragó. Ramon Llull. El lul·lisme. *Libre del gentil e los tres savis*. Bernat Metge. *Lo somni*. *L'Apologia*. Trets humanístics

Abstract: The episode in book I of Bernat Metge's *Lo somni* about the Infidels' Hell is interpreted within the framework of 15th-century Humanism (using previous insights in this respect from scholars such as Òscar de la Cruz i Matilde Conde). Due to its mocking burlesque technique and the influence from Llull, this episode serves as a summary of the whole work and can be interpreted as a prelude to the later debate about *on defense of women*. In addition, the use of Llull by this first Catalan Humanism foreshadows the later reception of the philosopher's work in the 16th century by scholars such as Nicolau de Cusa or Cisneros.

Keywords: Humanism, Aragonese Kingdom, Ramon Llull, *Llibre del gentil e los tres savis*, Bernat Metge, *Lo somni*, *Apologia*

*****

Miquel Marco Artigas, **El context cultural del *Llibre de Fortuna e Prudència* de Bernat Metge i la recepció de l'obra per la crítica**

Resum: L'article desenvolupa principalment dos temes relacionats amb el *Llibre de Fortuna e Prudència* de Bernat Metge. El propi títol n'és una síntesi. La primera part és un estudi sobre l'època en què va aparèixer la primera obra del secretari reial, 1381. Una introducció prèvia sobre com pot ser classificada l'obra de debat, dona pas a l'anàlisi del context cultural del darrer terç del s. XIV. També s'esmenten referències històriques sobre el moment en que aparegué el *Llibre de Fortuna e Prudència*. Tant pel vessant polític com pel literari s'observa que les darreries del Tres-cents foren una època prolífica en esdeveniments i força conflictiva. La segona part de l'article es centra en la recepció de l'obra per part de la crítica. Es pot parlar bàsicament de dues recepcions: per una banda, s'ha interpretat el poema narratiu com un model de text medieval en relació a tots els seus components, i per l'altra banda, s'han observat uns trets identificatius en el poema que fan que l'obra de Metge obri el camí a la mentalitat i pensament humanistes. També el treball justifica l'aparició de l'anomenat humanisme català.

Paraules clau: Bernat Metge, Humanisme, *Valter e Griselda*, Petrarca, Cancelleria de la Corona d'Aragó

Abstract: This article analyzes Metge's *Llibre de Fortuna e Prudència*. The first part studies the cultural context of production of this work ca. 1380. The second part

focuses on the book's critical reception. Scholars have either conceived of the work as pertaining to medieval culture and literary traditions or as belonging to an early modern humanism. Finally, the author defends the existence of what has been termed by some critics *Catalan Humanism*.

Keywords: Bernat Metge, Humanisme, *Valter e Griselda*, Petrarca, Cancelleria de la Corona d'Aragó

*****

Joan Ribera, Usos y recursos narrativos en el Humanismo románico en ciernes: A propósito de Bernat Metge

Resum: Atenció als signes de textualitat intergenealògica en documents del primer humanisme romànic; i així mateix, als indicis de narrativitat en l'obra de Bernat Metge, valorats com a vehicles propicis a favor del seu discurs.

Paraules clau: Gèneres literaris i intersecció retòrica de signes genealògics. Narrativitat i discurs humanista. Primer humanisme en llengües romàniques i documents catalans. Bernat Metge. Indicis narratius i estratègies humanistes.

Abstract: This article analyzes textual borrowings and similarities among several documents pertaining to different genres and pertaining to the early Humanism (in several vernacular languages). In addition, it studies narrative techniques in Metge's works and conceives of them as adequate vehicles for the expression of his discourse.

Keywords: Literary genres, Narrative techniques, Early Humanism, Bernat Metge

*****

Mª Àngels Massip & Juan Antonio González, Unitats fraseològiques a l'obra *Els col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, de Cristòfor Despuig

Resum: El gènere literari del col·loqui és el lloc adient per a l'estudi de l'ambient polític i cultural de l'època en què s'escriu. En ell és fonamental l'ús d'una llengua que vol reflectir la parla quotidiana, característica important de la qual és la inclusió de parèmies. L'objectiu d'aquest article és l'estudi d'aquestes construccions a l'obra *Els Col·loquis de la Insigne Ciutat de Tortosa*, de Cristòfor Despuig –una de les obres cabdals d'aquest gènere de tot el renaixement català–, pel gran nombre d'aquestes construccions que s'hi troben, però que, per ser tan alt, hem hagut de restringir a només refranys i dites o sentències. Per apreciar millor el seu significat, incloem sempre el context en què apareixen. Hem obtingut, així, un llistat d'expressions usuals

en aquell temps, la majoria de les quals encara són vives ara. Hem afegit també un breu estudi de les característiques de la llengua de l'obra en el marc de la seva època.

Paraules clau: Despuig, Paremiologia, Llengua catalana segle XVI

Abstract: *Dialogue* as a literary genre offers the critic a perfect opportunity for the study of the cultural and political atmosphere of the period. *Dialogues* utilize a language that reflects everyday usage and that incorporates numerous *adagia*. This article analyzes the *adagia* included in Despuig's *Col·loquis de la Insigne Ciutat de Tortosa*, one of the main *dialogues* from the Catalan Renaissance. The author includes a detailed catalogue of its *adagia* as well as a linguistic study of the language utilized in these *refranys*.

Key words: Despuig, Paremiology, Catalan Language (16th century)

*****

Josep E. Rubio, **Salvar Aristòtil? La teologia davant la cultura pagana a la tardor medieval**

Resum: Un dels problemes que formen part del debat sobre la relació entre la cultura medieval i la cultura clàssica és el de la salvació o la condemna dels autors pagans. A partir de la reivindicació del paper de la raó natural, el debat pren una dimensió teològica en l'època de l'escolàstica que pot fer llum sobre el tractament que de les autoritats paganes fan alguns autors de l'àrea cultural catalana dels segles XIV i XV. En l'article es comparen les posicions de dos d'aquests autors, Sant Vicent Ferrer i Felip de Malla, als quals se'ls sol atribuir postures contràries. L'estudi del fonament teològic dels seus textos mostra que comparteixen un mateix criteri de fons, intel·lectualment arrelat en la tradició escolàstica medieval, i que contrasta amb altres punts de vista, com el de Dant, qui, tot i partir dels mateixos pressupòsits intel·lectuals, arrisca una visió més moderna del problema.

Paraules clau: Raó natural, teologia escolàstica, St. Vicent Ferrer, Felip de Malla, Dant

Abstract: The relationship between medieval and classical culture is largely shaped by the discussion of topics such as the salvation or condemnation of pagan authors. Through the analysis of *natural reason*, this debate acquires a new theological dimension with the scholastic movement and helps explain the use of classical authors by Catalan writers in the 14th and 15th centuries. This article compares the use of classical authors by St. Vincent Ferrer and Felip Malla (traditionally considered as belonging to opposite sides) and concludes that the two authors share a mostly

medieval scholastic and theological point of view. This view in turn greatly differs from that of authors such as Dante, who adopts a more modern perspective in his utilization of classical authors.

Keywords: Natural Reason, Scholastic Theology, St. Vincent Ferrer, Felip de Malla, Dante

****

Mª Teresa Gironés, **Ausiàs March i la reformulació del bé:de l'amor a la dona al bé diví**

Resum: Ausiàs March, a través de la veu lírica, ha cercat la felicitat terrenal que per a ell era la raó suprema del seu ésser mitjançant l'elaboració d'una ètica de l'amor, però li calia trobar un ésser semblant participant tots dos de l'amor pur. En no aconseguir-ho la seua felicitat és imperfecta i ací és on es produeix la *metamorfosi* del jo líric: cercar la felicitat en la comunió amb Déu. D'aquesta manera el poema C es converteix en el punt d'inflexió i el poema CVI en l'anàlisi del veritable bé.

Paraules clau: Aristòtil, Tomàs d'Aquino, felicitat terrenal, veritable amor, l'amor i la dona, ètica de l'amor, ordre moral, virtut, voluntat, raó, metamorfosi, felicitat eterna, bé diví, bé suprem, fi sobrenatural, Déu.

Abstract: Ausiàs March searches for happiness through his poetry. He conceives of happiness as the main element of his own essence, attainable through the creation of an ethic of love and through the discovery of a female counterpart who partakes of his concept of pure *amor*. Due to the impossibility of finding his twin soul, March's happiness is only imperfect. Thus, there is a metamorphosis of his lyric *ego* who becomes now intent on finding a communion with God. According to this interpretation, poem C becomes a catalyst of this transformation while poem CVI is an analysis of the true *bonum*.

Keywords: Aristotle, Thomas Aquinas, Happiness, Love, Virtue, *Bonum*, God, Will, Ethic, Metamorphosis

****

José Romera, **Bernat Metge y Joan Timoneda (patraña segunda): El doble filo de la imitatio**

Resum: Aquest treball pretén demostrar que la història de la pacient Griselda, recreada en la segona *patraña* de Timoneda, no procedeix directament del text de Boccaccio, ni de

la versió llatina que en va fer Petrarca, sinó que el seu *model*, seguint una molt particular *imitatio*, fou la versió catalana de *Valter e Griselda*, reproduïda en una traducció de la darrera *novella* del *Decamerone* (X, 10), en la qual en comptes de continuar vessant el text italià, es reproduí el de Bernat Metge.

Paraules clau: Història de Griselda. Bernat Metge. Joan Timoneda. Boccaccio. Petrarca. Troncoso.

Abstract: This article shows that the story of Griselda in the second *patraña* by Timoneda does not come directly from Boccaccio nor from Petrarch. Its model was the Catalan version of *Valter e Griselda* present in a translation of the last *novella* of the *Decamerone* (X, 10).

Keywords: Història de Griselda, Bernat Metge, Joan Timoneda, Boccaccio, Petrarch, Troncoso.

****

Francisco Calero, **La Literatura castellana a la Corona d'Aragó: el cas de Lluís Vives**

Resum: Es demostra que l'humanista valencià Joan Lluís Vives, a més d'haver escrit nombroses i importants obres en llatí, és autor de diversos escrits en castellà, entre els quals figura el *Lazarillo de Tormes*. La demostració està basada en les concordàncies lingüístiques i de contingut existents en dites obres i en la producció llatina de Vives.

Paraules clau: Vives, humanisme, Carles V, clero, guerra i pau, literatura castellana del segle XVI

Abstract: Valencian humanist Joan Lluís Vives is the author of several important works in Latin as well as in Castilian. The author includes *El Lazarillo de Tormes* among the latter and bases his assertion on an analysis of linguistic and thematic similarities between *El Lazarillo* and Vives's Latin works.

Keywords: Vives. Humanism, Charles V, War and Peace, 16th century Castilian literature

*****

Vicent Josep Escartí, **Nota sobre la visión del mundo y la ideología cesarista en el Breve compendio de la Sphera de Martín Cortés (Sevilla 1545)**

Resum: El present article fa una revisió del tractat de nàutica de l'humanista aragonès Martín Cortés, *Breve compendio de la sphaera* (Sevilla, 1545). Aquesta obra, a més d'una àmplia difusió en Europa, àdhuc amb traduccions angleses, presenta la nova concepció del món, acord amb la seva època, i ens dóna les claus per a entendre la ideologia política del seu autor, clarament cesarista, la qual es mostra, sobretot, en els textos preliminars del llibre.

Paraules clau: Martín Cortés. Renaixement. Humanisme aragonès. Humanisme andalús. Nàutica. Carles V. Descobriment d'Amèrica.

Abstract: This article deals with the nautical treatise entitled “Breve compendio de la sphaera” by the Aragonese humanist writer Martín Cortés (Seville, 1545). This work was widely known in Europe (with several English translations). “Breve compendio” offers a new concept of the world according to its time and presents the reader with numerous clues to understand the author’s political ideology. This ideology, which is clearly “Caesarist”, is particularly laid out particularly in the first section of the work.

Keywords: Martín Cortés. Renaissance. Aragonese Humanism. Andalusian Humanism. Charles V. Discovery of America. Nautical Theory.

*****

Helan Guzmán, **El viejo tema de la misoginia: ecos de Semónides en Bernat Metge**

Resumen: La comparación del tema de la misoginia en el Libro III de *Lo Somni* de Bernat Metge y en el *Yambo de la mujeres* de Semónides, en el siglo VII a. C., lleva a concluir que el guión temático central del vituperio femenino se encuentra ya en el poeta griego, a partir del cual surgirá la tradición misógina bien conocida que se extiende por Roma y la Edad Media europea.

Palabras clave: Misoginia, Semónides, Bernat Metge.

Abstract: A comparison between Book III of Bernat Metge’s *Lo Somni* and the Greek iambic poet Semonides’ *Poem on Women* (VII BC) allows us to conclude that the central lines of *Lo Somni*’s the *querelle* against women is already present in the Greek poem. This poem will also serve as a point of departure for a well-known Roman and Medieval misogynistic tradition.

Keywords: Mysogyny, Semonides, Bernat Metge